

LESZEK WILCZYŃSKI

Z DZIEJÓW DUSZPASTERSTWA AKADEMICKIEGO W POZNANIU (1919-1939)

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku Poznań należał do najbardziej rozwiniętych gospodarczo miast w kraju. Jednakże w stolicy Wielkopolski brak było wyższych uczelni. Dzięki staraniom władz i społeczeństwa poznańskiego już w 1919 roku powstał Uniwersytet Poznański, a następnie inne szkoły wyższe.

Do Poznania zaczęła przybywać liczna młodzież studencka. Należało otoczyć ją opieką duszpasterską. Z racji miejsca odpowiedzialność za to spoczywała na arcybiskupie poznańskim, będącym równocześnie arcybiskupem gnieźnieńskim i prymasem Polski. Był nim wówczas kard. Edmund Dalbor, który sam uważał opiekę duszpasterską nad młodzieżą akademicką za szczególnie ważną i dla siebie zarezerwowaną¹ Stąd też akta związane z duszpasterstwem akademickim w Poznaniu w latach 1919-1939 prowadziła własna kancelaria arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego. Do 21 stycznia 1927 r. wchodziła ona w skład Kurii Arcybiskupiej zwanej też Ordynariatem Arcybiskupim, czyli urzędu własnego arcybiskupa, odrębnego od Konsystorza Generalnego. Natomiast od 21 stycznia 1927 r. kancelaria arcybiskupa weszła w skład zreformowanej kurii (ordynariatu), która przybrała nazwę Kancelarii Prymasa Polski. Konsystorz Generalny przybrał zaś nazwę Kurii Arcybiskupiej²

Dr LESZEK WILCZYŃSKI – adiunkt Zakładu Historii Kościoła UAM w Poznaniu; adres do korespondencji: Zakład Historii Kościoła UAM, ul. Wieżowa 2/4, 61-111 Poznań.

¹ Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu [dalej: AAP], DUAK 23, Duszpasterstwo Uniwersyteckie w Poznaniu.

² Dekret abpa A. Hlonda z 21 I 1927 r.: *Reorganizacja kurii arcybiskupich*, „Miesięcznik Kościelny dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej” 1927, nr 2, s. 9 (dalej: MK).

W Kancelarii Prymasa Polski duszpasterstwem uniwersyteckim zajmował się szczególnie referat szkolny. Funkcjonował on do 31 I 1932 r.³ W jego miejsce od 1 II 1932 r. kard. August Hlond ustanowił osobny referat „dla spraw dotyczących ćwiczeń duchownych pod nazwą Sekretariat Rekolekcyjny”⁴ W myśl wskazań encykliki Piusa XI *Mens nostra* z 20 XII 1929 r. miał on służyć uaktywnieniu i wzmożeniu ruchu rekolekcyjnego w obydwu archidiecezjach, w tym też rekolekcji dla młodzieży akademickiej. Zadania sekretariatu prymas określił w pięciu punktach: 1. szerzenie idei i ruchu rekolekcji zamkniętych, 2. pośredniczenie w wyszukiwaniu domów rekolekcyjnych i pozyskiwanie kapłanów do ich prowadzenia, 3. staranie o utworzenie archidiecezjalnych domów rekolekcyjnych, 4. prowadzenie statystyki rekolekcji zamkniętych w obu archidiecezjach, 5. utrzymywanie łączności z ruchem rekolekcyjnym w kraju i za granicą⁵

Akta dotyczące duszpasterstwa uniwersyteckiego w Poznaniu gromadzone przez Kancelarię Arcybiskupią weszły w skład II działu Kancelarii Prymasa Polski. Stanowią one jedną teczkę – „Duszpasterstwo uniwersyteckie” Jest to bogaty materiał do pracy nad opieką duszpasterską młodzieży studenckiej w ramach działalności arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego. Jednak w aktach arcybiskupich znajdują się nie wszystkie dokumenty dotyczące duszpasterstwa akademickiego, bo część z nich jest w zasobach Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie. Bardziej szczegółowe materiały, szczególnie dotyczące religijności młodzieży i przeprowadzanych rekolekcji, znajdują się w trzech poszytach dotyczących kapelana akademickiego, znajdujących się w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu. Akta dotyczące duszpasterstwa akademickiego w tym archiwum zostały teraz opracowane i mają sygn. DUAK.

Po założeniu Uniwersytetu Poznańskiego prymas Dalbor polecił duszpasterstwo akademickie ks. Józefowi Prądzyńskiemu, kanonikowi przy kolegiacie Marii Magdaleny w Poznaniu.

³ M. B a n a s z a k, *Kardynał Prymas August Hlond jako arcybiskup gnieźnieński i poznański w latach 1926-1939*, w: *W służbie Kościoła poznańskiego. Księga Pamiątkowa na 70-lecie urodzin arcybiskupa metropolity dr. Antoniego Baraniaka*, red. L. Bielerzewski, Poznań 1974, s. 246.

⁴ Dekret kard. A. Hlonda z 13 I 1932 r.: *Ustanowienie Sekretariatu Rekolekcyjnego*, MK 1932, nr 1, s. 1; S. W i l k SDB, *Ordynariat arcybiskupi w Poznaniu*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 31(1984), z. 4, s. 134-135; S. W i l k, *Archidiecezja Gnieźnieńska w II Rzeczypospolitej*, Lublin 1987, s. 29 (dalej: AG w II RP).

⁵ Dekret kard. A. Hlonda z 13 I 1932 r., MK 1932, nr 3, s. 1-2.

Niestety, duszpasterstwo akademickie nie posiadało własnej kaplicy czy kościoła. Rektor uniwersytetu Heliodor Świącicki zaproponował arcybiskupowi, by kaplicę na zamku poznańskim, którego część przejął uniwersytet, przeznaczyć właśnie na kaplicę akademicką⁶ Arcybiskup zlecił ks. Prądyńskiemu, by ocenił, czy kaplica na zamku poznańskim nadaje się do użytku na nabożeństwa akademickie⁷ Ks. Prądyński stwierdził jednak, że ta kaplica jest za mała dla duszpasterstwa, gdyż pomieści tylko 250 osób, i zaproponował, by przeznaczyć na ten cel kaplicę pp. Skórzewskich⁸ albo kolegiatę Najświętszej Maryi Panny na Ostrowie Tumskim. Zwrócił także uwagę na kościół Katarzynek.

Ks. Prądyński funkcje duszpasterza akademickiego objął 26 grudnia 1919 r. po powrocie z wojska⁹, gdzie był dziekanem generalnym armii powstańczej w Wielkopolsce. Nabożeństwa dla akademików odprawiał początkowo w kaplicy państwa Skórzewskich. Odbywały się tu ciche msze św. z 10-minutowym kazaniem. O pokrycie kosztów z tym związanych ks. Prądyński zwrócił się do Ordynariatu Arcybiskupiego¹⁰ Kolejne nabożeństwa dla studentów odbywały się w kościele Franciszkanów w niedziele i święta o godzinie 12. Jednak i tu nastąpiły trudności, ponieważ franciszkanie w czasie wakacji zaczęli odprawiać o godzinie 12 swoje nabożeństwo. Ks. Prądyński ponownie apelował o przyznanie kaplicy czy kościoła wyłącznie dla studentów, wskazując przy tym na kościół Katarzynek¹¹

Ks. Prądyński po rozmowach z rektorem Heliodorem Świącickim poprosił prymasa o zezwolenie na utworzenie komitetu budowy kościoła uniwersyteckiego. Rektor złożył na ten cel od nieznanego ofiarodawcy 100 000 marek, które ks. Prądyński wpłacił na konto kościoła uniwersyteckiego w Banku Związku Spółek Zarobkowych. Jednocześnie wysunął propozycję, aby na tymczasowy użytek dla duszpasterstwa akademickiego przeznaczyć kościół Najświętszej Krwi Pana Jezusa przy ulicy Żydowskiej¹²

⁶ AAG, APP II 57, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do Arcybiskupa, 23 czerwca 1919 r.

⁷ AAG, APP II 57, Kancelaria Arcybiskupia do ks. Prądyńskiego, 1 lipca 1919 r.

⁸ Z. Z a k r z e w s k i, *Ulicami mojego Poznania*, Poznań 1985, s. 442; kaplica znajdowała się w podwórzu domu Skórzewskich przy obecnym placu Cyryla Ratajskiego (dawniej placu Nowomiejskim).

⁹ AAG, APP II 57, Ks. Prądyński do ks. kard. Prymasa, (bez daty).

¹⁰ AAG, APP II 57, Ks. Prądyński do Ordynariatu Arcybiskupiego, 30 lipca 1920 r.

¹¹ AAG, APP II 57, Ks. Prądyński do ks. kard. Prymasa, 5 września 1922 r.

¹² AAG, APP II 57, Ks. Prądyński do ks. kard. Prymasa, 2 października 1922 r.

Ostatecznie nabożeństwa zostały przeniesione do tego kościoła. Niestety, przyłączono je do już ustalonego porządku nabożeństw; odbywały się w niegodnej dla studentów godzinie. Brak własnego kościoła nie pozwalał na zmianę tego stanu.

Nabożeństwo dla młodzieży akademickiej składało się z mszy św. i kazania. Wygłaszali je właściwy duszpasterz akademicki, a także dwaj profesoro- wie seminarium duchownego i kanclerz Kurii Arcybiskupiej. Na osobne ży- czenia organizacji młodzieżowych odprawiano nabożeństwa specjalne, roczni- cowe, żałobne; poświęcano lokale, związki, ogniska – oczywiście za zgodą właściwych proboszczów. Koszty utrzymania zakrystii (wino mszalne, światło itp.) zobowiązał się ponosić uniwersytet¹³

Co roku w wielkim poście odbywały się w dwóch osobnych seriach reko- lekcje dla studentów i studentek. Młodzież akademicka brała w nich liczny udział. Pierwsze informacje o rekolekcjach w aktach Kancelarii Arcybiskupiej pochodzą dopiero z 1923 r. Nie znaczy to, że wcześniej się nie odbywały. Corocznie bowiem arcybiskup odprawiał jedno nabożeństwo dla młodzieży akademickiej podczas rekolekcji. W 1924 r. rozpoczęły się one 1 kwietnia. Dla panów prowadził je o. Wojtonia z Towarzystwa Jezusowego, zaś dla pań ks. prof. Z. Baranowski. Rekolekcje te zakończyły się wspólnym nabożeń- stwem i komunią św. rozdawaną przez arcybiskupa¹⁴ W 1928 r. w rekolek- cjach uczestniczyło i przyjęło komunię św. ok. 1150 osób¹⁵

Już w 1922 r. rektor uniwersytetu proponował prymasowi, by starać się o wybudowanie kościoła uniwersyteckiego na gruntach znajdujących się na- przeciw Collegium Minus, zamku poznańskiego i Towarzystwa Kredytowe- go¹⁶ Sprawa ruszyła w 1926 r., kiedy wybudowano nowy dom akademicki przy Wałach Leszczyńskiego (obecnie ul. Niepodległości). Prymas August Hlond obiecał, że zajmie się sprawą kaplicy w tym domu w rozmowie z wo- jewodą Adolfem hr. Bnińskim, przewodniczącym Poznańskiego Komitetu Wojewódzkiego do spraw Pomocy Polskiej Młodzieży Akademickiej¹⁷

¹³ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do rektora Uniwersytetu Poznańskiego, 30 października 1929 r.

¹⁴ AAG, APP II 57, Ks. Prądzyński w sprawie rekolekcji uniwersyteckich, 18 grudnia 1923 r.

¹⁵ AAP, DUAK 23, Duszpasterz akademicki do ks. kard. Prymasa, 28 września 1928 r.

¹⁶ AAG, APP II 57, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do ks. kard. Prymasa, 7 maja 1922 r.

¹⁷ AAG, APP II 57, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do ks. Prymasa, 28 grudnia 1926 r.

By duszpasterstwo braci studenckiej, które ma duże znaczenie dla krzewienia wiary, mogło się lepiej rozwijać, potrzebuje własnego kościoła. W 1927 roku postulował to niejednokrotnie duszpasterz akademicki, dotychczas bowiem prócz nabożeństw w kościele Najświętszej Krwi Pana Jezusa odbywały się one także w domu akademickim przy Wałach Leszczyńskiego. Ks. Prądzyński zwrócił się wobec tego do prymasa o przyznanie rocznej subwencji na nabożeństwa, ponieważ składka zbierana w tym kościele była bardzo niska¹⁸

W 1928 r. z domu akademickiego przy Wałach Leszczyńskiego urządzono kaplicę akademicką¹⁹. Została ona dobudowana do wielkiej sali przeznaczonej na czytelnię w nowej części domu. Kaplica miała stać się zaczątkiem przyszłego kościoła uniwersyteckiego. Miała ona cztery witraże, z których jeden ufundował sam prymas. Pozostałe zostały zapłacone z subwencji w wysokości 3000 złotych, przyznanych przez Drukarnię i Księgarnię Św. Wojciecha²⁰

Duszpasterz akademicki martwił się, czy dla liczącej w 1928 r. 3500 osób braci studenckiej, której będzie przybywać, ta kaplica wystarczy na najkonieczniejsze potrzeby²¹, rosła bowiem liczba organizacji i stowarzyszeń katolickich dla studentów. W 1928 r. istniały następujące: Sodaliczka akademików, Sodaliczka akademiczek, Koło Misyjne, Korporacja – „Roma”

Powstanie kościoła akademickiego pomyślnie rozwiązałoby problem duszpasterstwa studentów i studentek skupionego w jednym miejscu.

Ks. Prądzyński zasugerował kardynałowi proponowaną przez niektórych studentów myśl wybudowania kościoła wotywnego w podzięce Bogu za odzyskanie niepodległości przez Polskę. Mogło to nastąpić po wybudowaniu pomnika Najświętszego Serca Pana Jezusa – powstałby wtedy kościół wotywny – uniwersytecki. Duszpasterz akademicki sugerował też wybudowanie przy takim kościele sali na zebrania oraz mieszkania dla duszpasterza²²

¹⁸ AAP, APP II 57, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do ks. Prymasa, 24 października 1927 r.

¹⁹ AAP, DUAK 23; Szczegółowe informacje nt. tworzenia kaplicy akademickiej, a także późniejszej budowy kościoła akademickiego zawarte są w teczce Kaplica Akademicka, AAP, DUAK 20.

²⁰ AAP, DUAK 23. Duszpasterz akademicki do Walnego Zgromadzenia Zgromadzenie Księży Właścicieli Drukarni i Księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu, 30 września 1928 r.

²¹ AAP, DUAK 23, Duszpasterz akademicki do ks. kard. Prymasa, 28 września 1928 r.

²² AAP, DUAK 23, Duszpasterz akademicki do ks. kard. Prymasa, 28 września 1928 r.

Decyzję o przeniesieniu nabożeństw akademickich z kościoła Pana Jezusa przy ul. Żydowskiej do kaplicy w domu akademickim powziął arcybiskup 26 października 1929 r. Następnego dnia prymas w obecności księży: N. Putza, N. Mędlewskiego i J. Prądzyńskiego poświęcił kaplicę i odprawił w niej pierwszą mszę św.²³ Oficjalnie nabożeństwa akademickie z kościoła Pana Jezusa przy ul. Żydowskiej przeniesiono do kaplicy w domu akademickim 1 listopada 1929 r. Duszpasterz studentów podziękował rektorowi kościoła Pana Jezusa ks. N. Cieszyńskiemu za łaskawą gościnność, życzliwość i cierpliwość²⁴

Duszpasterz 30 października 1929 r. zwrócił się z prośbą do rektora uniwersytetu, aby przyznawane wcześniej subwencje na koszty zakrystii dla nabożeństw akademickich przy kościele Pana Jezusa przenieść teraz na kaplicę w domu akademickim i wypłacać ową kwotę do dyspozycji kuratora tego domu²⁵

Ks. Prądzyński zwrócił się też z prośbą do redakcji „Przewodnika Katolickiego”, a także wszystkich codziennych pism poznańskich o zamieszczenie ogłoszenia, że od 1 listopada 1928 r. nabożeństwa akademickie odbywać się będą w każdą niedzielę i w święta o godzinie 10.30 w kaplicy w domu akademickim przy Wałach Leszczyńskiego. Nabożeństwa z kazaniem odprawiać będą księża: J. Prądzyński, Z. Baranowski, S. Durzyński, I. Posadzy, W. Krawczyk. Spowiednik będzie czekać w soboty i w przededniu świąt od godziny 18.00 w kościele farnym w konfesjonale przy wielkim ołtarzu po prawej stronie²⁶

22 listopada 1929 r. Senat Uniwersytetu Poznańskiego przyznał na cele zakrystii w kaplicy domu akademickiego (w związku z odprawianymi tam nabożeństwami) kwotę 150 złotych rocznie. Intendentura uniwersytetu wypłacać miała ową sumę prof. Pawłowi Gantkowskiemu – kuratorowi domu akademickiego. Sumę tę pokrywano z funduszy pozabudżetowych przeznaczonych na garderobę²⁷ Powyższą sumę wypłacano w następnych latach ks. Prądzyńskiemu²⁸

²³ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do Kurii Arcybiskupiej, 30 października 1929 r.

²⁴ AAP, DUAK 23, Duszpasterz akademicki do rektora kościoła Pana Jezusa ks. N. Cieszyńskiego, 30 października 1929 r.

²⁵ AAP, DUAK 23, Z pisma rektor UP w sprawie kosztów zakrystii, 23 listopada 1929 r.

²⁶ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do redakcji „Przewodnika Katolickiego”, 30 października 1929 r.

²⁷ AAP, DUAK 20, Rektor UP do Intendentury uniwersyteckiej, 23 listopada 1929 r.

²⁸ AAP, DUAK 20, Rektor UP do Intendentury uniwersyteckiej, 29 kwietnia 1931 r.

W związku z założeniem akt tejże kaplicy ks. Prądzyński poprosił Kurie Arcybiskupią o wystawienie formalnego dokumentu erygującego tę kaplicę jako półpubliczną pod wezwaniem Jezusa Chrystusa Króla²⁹ W odpowiedzi kuria poleciła prałatowi sporządzić dokładny opis kaplicy w domu akademickim oraz zapytała, czy zapewnione jest nieużywanie tej kaplicy na cele świeckie zarówno obecnie, jak i na przyszłość i w jaki sposób jest to zabezpieczone³⁰

Ks. Prądzyński podał szczegółowy opis kaplicy Chrystusa Króla. Jak już wspomniano, została ona dobudowana do holu czytelnicy w środkowej części domu akademickiego. Jej szerokość wynosiła 8,16 m, długość zaś – 2,50 m. Była to więc nieduża kaplica. Przestrzeń, która łączyła kaplicę z holem czytelnicy, oddzielały dwa filary, między którymi były drzwi otwierane tylko na nabożeństwa. Kaplica miała także osobne wejście z dziedzińca. We wszystkich pięciu oknach wykonano witraże. Pierwszy, ufundowany przez prymasa przedstawiał Ducha Świętego, drugi – ofiarowany przez Józefa Hutten-Czapskiego z Modrza – Matkę Boską. Na trzecim, ufundowanym przez dyrektora dr. Tadeusza Drzażdżyńskiego z Poznania, przedstawiony był św. Stanisław Kostka, na czwartym – darowanym przez prezes Zofię Żychlińską – św. Jan Kanty, zaś na piątym zakupionym przez Drukarnię i Księgarnię św. Wojciecha – św. Tomasz z Akwinu. Wszystkie witraże wykonała firma „Polichromja” z Poznania. Ołtarz główny, przedstawiający Pana Jezusa na krzyżu oraz Matkę Boską i św. Jana, podarowała Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha. Opiekę nad kaplicą sprawował kurator domu akademickiego prof. dr Paweł Gantkowski, komandor Orderu św. Grzegorza, oraz jego małżonka, natomiast nad budynkiem – Poznański Komitet Wojewódzki dla spraw Pomocy Polskiej Młodzieży Akademickiej w Poznaniu, którego przewodniczącym był Adolf hr. Bniński z Gułtów, były wojewoda poznański, zaś wiceprzewodniczącym – duszpasterz akademicki ks. Prądzyński. Do opisu kaplicy dołączono jeszcze plan sytuacyjny³¹

Kuria Arcybiskupia poleciła nadto ks. Prądzyńskiemu nadesłanie oświadczenia hipotecznego właściciela domu akademickiego, że pomieszczenie będzie przeznaczone na kaplicę półpubliczną dla kultu rzymskokatolickiego po wieczne czasy³² W odpowiedzi duszpasterz akademicki prosił, by kuria

²⁹ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do Kurii Arcybiskupiej, 17 grudnia 1929 r.

³⁰ AAP, DUAK 20, Kuria Arcybiskupia do duszpasterza akademickiego, 7 stycznia 1930 r.

³¹ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do Kurii Arcybiskupiej, 17 grudnia 1929 r.

³² AAP, DUAK 20, Wikariusz Generalny do duszpasterza akademickiego, 7 stycznia 1930 r.

zgodziła się na załatwienie tej sprawy w lutym, ponieważ zgotowanie oświadczenia właściciela hipotecznego domu akademickiego potrwa dłuższy czas³³ Okazało się, że dom akademicki stoi na gruncie państwowym, a zapis hipoteczny nie był jeszcze uregulowany. Ową sprawę ks. Prądzyński przedłożył Poznańskiemu Komitetowi Wojewódzkiemu dla spraw Pomocy Polskiej Młodzieży Akademickiej. W rezultacie tymczasowe oświadczenie dali rektor Uniwersytetu Poznańskiego i przewodniczący Komitetu³⁴ Oświadczone w nim, że w nowo powstałym domu akademickim przy Wałach Leszczyńskiego 6 w Poznaniu (wchodzącym w skład nieruchomości objętej księgą wieczystą Poznań, św. Marcin Nr wyk. 583 – grunt zapisany na własność Skarbu Państwa) wybudowano w przybudówce czytelnicy kaplicę dla kultu religii rzymsko-katolickiej. Prawo własności tej nieruchomości ma być zapisane w księdze wieczystej na rzecz uniwersytetu, a na razie znajduje się w użytkowaniu Wojewódzkiego Komitetu dla spraw Pomocy Polskiej Młodzieży Akademickiej w Poznaniu. Wobec tego przewodniczący komitetu i rektor uniwersytetu poświadczili, że określona przybudówka przeznaczona jest na wieczne czasy na *oratorium semipublicum* kultu rzymskokatolickiego³⁵ Powyższe oświadczenie duszpasterz akademicki przesłał do Kurii Arcybiskupiej i poprosił o aserwację Najświętszego Sakramentu do tej kaplicy³⁶

Ponieważ nabożeństwa dla młodzieży akademickiej odprawiane były przez księży mających także obowiązki duszpasterskie w swoich parafiach, wikariusz generalny bp Dymek udzielił ks. Prądzyńskiemu na okres jednego roku prawa udzielania zezwolenia do binowania mszy św. księżom: Z. Baranowskiemu, S. Durzyńskiemu, W. Krawczykowi i I. Posadzemu. Biskup zastrzegł jednak, by przy każdorazowym przypadku duszpasterz akademicki zbadał, czy zachodzą warunki kanonu 806 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego³⁷

W maju 1930 r. Związek Młodych Polek dostarczył dla kaplicy akademickiej trzy ornaty: zielony, czerwony i fioletowy³⁸

Dokument erekcyjny kaplicy wystawiono 26 września 1930 r. W imieniu arcybiskupa podpisał go wikariusz generalny. Zezwolono w nim na stałe przechowywanie Najświętszego Sakramentu w kaplicy, ale pod warunkiem,

³³ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do Kurii Arcybiskupiej, 11 stycznia 1930 r.

³⁴ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do Kurii Arcybiskupiej, 26 lutego 1930 r.

³⁵ AAP, DUAK 20, Oświadczenie przewodniczącego komisji i rektora, 12 czerwca 1930 r.

³⁶ AAP, DUAK 20, Duszpasterz akademicki do Kurii Arcybiskupiej, 11 września 1930 r.

³⁷ AAP, DUAK 20, Wikariusz Generalny do duszpasterza akademickiego, 9 listopada 1929 r.

³⁸ AAP, DUAK 20, Związek Młodych Polek do ks. J. Prądzyńskiego, 3 lipca 1930 r.

że będzie odprawiana w niej co najmniej jedna msza św. w ciągu tygodnia oraz że zostaną zachowane przepisy liturgiczne odnoszące się zarówno do samej kaplicy, jak i Najświętszego Sakramentu. Nadzór kościelny nad kaplicą i jej sprzętem powierzono proboszczowi parafii św. Wojciecha, na terenie której znajdował się dom akademicki, lub specjalnie mianowanemu duszpasterzowi uniwersyteckiemu³⁹ Dekret erekcyjny dołączono do akt kaplicy, zaś odpisy przesłano do parafii św. Wojciecha w Poznaniu oraz Kurii Arcybiskupiej⁴⁰

Arcybiskup konsultował sprawy akademickie na konferencjach z księżmi: J. Prądyńskim, S. Durzyńskim, Z. Baranowskim, S. Abtem, o. Nowakowskim⁴¹, osobiście też wyznaczał duchownych do głoszenia kazań dla studentów⁴² Zatwierdzał także po zapoznaniu się z programem każdorazowe rekolekcje dla młodzieży akademickiej. Często też wspomagał organizację rekolekcji, przeznaczając sumy pieniężne z kasy arcybiskupiej. Na przykład na rekolekcje akademickie w marcu 1931 r. kardynał Hlond przekazał 500 złotych⁴³, zaś na rekolekcje w kwietniu 1933 r. sumę 237 złotych i 50 groszy⁴⁴

W kaplicy akademickiej w niedziele i święta odbywała się o godzinie 10.00 msza św. z kazaniem. Frekwencja młodzieży na mszach św. była bardzo duża. Tutaj także odbywały się nabożeństwa majowe, różańcowe i w pierwsze piątki miesiąca ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa⁴⁵

Młodzież akademicka posiadała więc własną kaplicę. Niestety, była ona zbyt mała, stąd nieustannie myślano nad budową kościoła uniwersyteckiego. 30 maja 1930 r. odbyło się konstytucyjne posiedzenie Komitetu Budowy Kościoła Uniwersyteckiego. Miało ono miejsce w gabinecie rektora uniwersytetu prof. Stanisława Kasznicy. Obok rektora obecni byli: prof. Paweł Gant-

³⁹ AAP, DUAK 20, Dekret erekcyjny kaplicy w domu akademickim w Poznaniu, 26 września 1930 r.

⁴⁰ AAP, DUAK 20, Kuria Arcybiskupia do ks. Prądyńskiego, 26 września 1930 r.

⁴¹ AAG, APP II 57 Duszpasterstwo Uniwersyteckie; AAP, DUAK 23, Wezwanie na konferencję duszpasterstwa akademickiego, 10 października 1928 r.

⁴² AAG, APP II 57 Duszpasterstwo Uniwersyteckie; AAP, DUAK 23, W sprawie kazań akademickich, 21 października 1928 r.

⁴³ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Prądyński do Arcybiskupa w sprawie rekolekcji, 9 marca 1931 r.

⁴⁴ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Prądyński do Arcybiskupa w sprawie rekolekcji, 31 marca 1933 r.

⁴⁵ AAP, DUAK 4, Odpowiedź na kwestionariusz Najdostojniejszego Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa akademickiego w Poznaniu.

kowski i ks. Józef Prądyński. Przewodniczącym komitetu został rektor, wiceprzewodniczącym prof. Gantkowski, zaś sekretarzem ks. Prądyński. Na posiedzeniu duszpasterz akademicki stwierdził, że nadal konieczna jest budowa kościoła uniwersyteckiego na własne nabożeństwa dla studentów, zaś szczególnie to jest widoczne podczas zjazdów katolickich. Przedłożył on projekt kościoła przygotowany przez architekta L. Michałowskiego z Poznania. Projekt przewidywał, że kościół stanie na placu przy ulicy Składowej na wylocie ulicy Towarowej i Wałów Zygmunta Starego na tle cmentarza św. Marcina. Postanowiono także, że stworzy się własny regulamin po przyjęciu dalszych członków komitetu, przy czym członkami z urzędu będą każdorazowy rektor Uniwersytetu Poznańskiego i przewodniczący Poznańskiego Komitetu Wojewódzkiego dla spraw Pomocy Polskiej Młodzieży Akademickiej. Protektorat nad komitetem objął prymas August Hlond.

W lutym 1934 r. wynikł spór między rektorem Uniwersytetu Poznańskiego prof. Stanisławem Runge a ks. Prądyńskim, który używał tytułu „duszpasterza akademickiego” 27 lutego 1934 r. ks. Prądyński rozdawał ulotki informujące o rekolekcjach dla studentów, aby zachęcić ich do udziału. Rektor zakazał rozpowszechniania ulotek, ponieważ nie uznawał w podpisie tytułu „duszpasterz akademicki”, twierdząc że funkcja taka na uniwersytecie nie istnieje. W rozmowie telefonicznej z ks. Prądyńskim rektor Runge oświadczył, że „nie można mianować «duszpasterza akademickiego», tak jak jego nikt nie może mianować «proboszczem tytularnym»”⁴⁶ Ks. Prądyński całą sprawę niezwłocznie przedstawił prymasowi.

W korespondencji z arcybiskupem rektor potwierdził swoje stanowisko. Pisał, że już kilkakrotnie zwracał ks. Prądyńskiemu uwagę, by nie używał tytułu duszpasterza akademickiego. Rektor uważał, że do używania takiego tytułu potrzebna jest zgoda Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a takiej zgody ks. Prądyński nie posiadał. Z ulotek informujących o rekolekcjach rektor kazał wykreślić określenie „duszpasterz akademicki”, pozostawiając tylko nazwisko. Prof. Runge pisał dalej, że ks. Prądyński z pewną nawet brutalnością zarzucił mu w rozmowie telefonicznej, iż nie dopuszcza on młodzieży do rekolekcji, a tak wcale nie jest. Rektor nadmienił także, że ks. Prądyński, znany ze swego zaangażowania politycznego, utrudnia ogromnie swą osobą uspokojenie umysłów młodzieży akademickiej oraz stara się na każdym kroku umacniać wpływy partyjne.

⁴⁶ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Prądyński do Arcybiskupa w sprawie tytułu: duszpasterz akademicki, 27 lutego 1934 r.

27 lutego rektor podziękował ks. Prądyńskiemu za dotychczasową pracę i poprosił go o zaprzestanie opiekowania się młodzieżą akademicką⁴⁷ Prof. Runge przesłał do arcybiskupa także odpis swojego pisma skierowanego do ks. Prądyńskiego⁴⁸

Arcybiskup Hlond odpisał rektorowi na powyższe pismo 12 marca tegoż roku. Okazał w nim niemałe zdziwienie wobec postawy prof. Rungego. Nie przyznał racji rektorowi, gdyż funkcja duszpasterza akademickiego jest funkcją tylko kościelną i zależną od władzy duchownej. Wobec tego rektor nie miał prawa zwalniać ks. Prądyńskiego z jego stanowiska, które zostało stworzone przez kard. Dalbora na prośbę poprzedniego rektora Heliodora Święcickiego. W zamierzeniu nie miał być to urząd akademicki ani władza akademicka. Duszpasterz akademicki powstał do funkcji i zadań tylko duszpasterskich, mając z polecenia arcybiskupa pod swoją opieką religijną słuchaczy Uniwersytetu Poznańskiego. Nie stworzono więc na uniwersytecie żadnego takiego stanowiska. Władze uniwersyteckie mogą jedynie nie dopuścić, by duszpasterz nie występował jako taki na terenie uczelni. Nie mogą jednak kwestionować istnienia takiego kościelnego stanowiska. W piśmie tym arcybiskup zarzucił rektorowi, że na uniwersytecie dzieją się „antykatolickie rzeczy”, jak np., wykłady prof. Henryka Ułaszyna. Arcybiskup zapewnił rektora, że sprawa duszpasterstwa akademickiego nieustannie jest przedmiotem jego troski i prosi o pomoc w uregulowaniu wyżej wymienionej sprawy⁴⁹

Rektor z kolei zakomunikował arcybiskupowi, że w aktach nie ma śladu uchwały senatu akademickiego o wniosku ówczesnego rektora co do stworzenia stanowiska duszpasterza uniwersyteckiego, a według starej i nowej ustawy o szkołach akademickich tylko senat był i jest upoważniony do wystosowania wniosku o utworzenie takiego stanowiska. Jeżeli zatem stanowisko duszpasterza akademickiego zostało utworzone bez uchwały senatu, rektor jako zwierzchnik uczelni a zarazem przewodniczący senatu akademickiego, który jest odpowiedzialny za ściśle wykonywanie wszelkich jego uchwał, ma prawo kwestionować istnienie urzędu powstałego bez uchwały senatu. Rektor powtórzył dalej, że stanowisko duszpasterza akademickiego na Uniwersytecie Poznańskim zostało utworzone wbrew obowiązującym przepisom. Przyznał także,

⁴⁷ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do Arcybiskupa w sprawie ks. Prądyńskiego, 27 lutego 1934 r.

⁴⁸ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpis pisma rektora Uniwersytetu Poznańskiego do ks. Prądyńskiego, 27 lutego 1934 r.

⁴⁹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Arcybiskup do rektora UP, 10 marca 1934 r.

że nie może negować poleceń władzy duchownej co do otaczania szczególną opieką religijną słuchaczy uniwersytetu. Nie tylko że nie neguje, ale stara się także, by ta opieka była w jak najszerzej mierze umożliwiona, ale nie ma to nic wspólnego z używaniem tytułu duszpasterza akademickiego.

Rektor stwierdził, że ks. Prądyński może otaczać opieką duszpasterską młodzież uniwersytecką i bez tytułu czy stanowiska. Uważa, że ks. Prądyński używa tego tytułu na przekór rektorowi, wiedząc o jego prawnym kwestionowaniu. Na koniec Runge prosił arcybiskupa o powierzenie opieki religijnej nad studentami innemu kapłanowi. W przeciwnym razie skorzystałby z prawa, o którym wspominał też kardynał w swoim piśmie, i nie dopuściłby ks. Prądyńskiego w charakterze duszpasterza akademickiego na teren Uniwersytetu. Natomiast w sprawie prof. Ułaszyna rektor zbiera materiały i jeżeli okaże się, że rzeczywiście jego wykłady są antykatolickie, sprawa zostanie przekazana komisji dyscyplinarnej⁵⁰

Ks. Prądyński 16 września 1934 r. poprosił arcybiskupa o zwolnienie z duszpasterstwa akademickiego. Odpowiedzialność za wyżej opisany stan rzeczy ponosi tylko rektor⁵¹ Jednocześnie zreferował arcybiskupowi sprawę akademickiej biblioteki katolickiej. Pierwsze kroki w sprawie utworzenia w pałacu Działyńskich w Poznaniu katolickiej biblioteki i czytelni akademickiej wszczął ks. Prądyński już w 1928 r. Zwrócił się wówczas do Fundacji Kórnickiej, jako właścicieli pałacu Działyńskich, ale spotkał się z odmową. Powrócił do sprawy dopiero w 1933 r. Po dość długich rozmowach i wizytacjach w pałacu sprawa posunęła się na tyle, że stworzono umowę dzierżawną gotową do podpisania. Znalazł się też zamożny przedsiębiorca, który przy rocznym kredycie 1½% okazał gotowość zupełnego odnowienia I piętra pałacu, na którym mieściłaby się też wspaniała sala przeznaczona na audytorium. Na prośbę ks. Prądyńskiego ks. dr Nowicki przygotował ramowy projekt „bractwa literackiego” – zgodny z prawem kanonicznym. Miało ono czuwać w ścisłej zależności od władzy duchownej nad ideową i materialną stroną oraz ciągłością tworzonego dzieła. Po konsultacjach z arcybiskupem ks. Prądyński 20 listopada 1933 r. przedstawił na konferencji projekt duszpasterzom akademickim i kapłanom pracującym w organizacjach katolickich, aby pozyskać ich współpracę i współodpowiedzialność. Postanowiono zorganizować kolejną konferencję i zaprosić kolejnych kapłanów. Zwołano ją

⁵⁰ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do Arcybiskupa w sprawie ks. Prądyńskiego, 28 marca 1934 r.

⁵¹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Prądyński do Arcybiskupa prosi o zwolnienie z duszpasterstwa akademickiego, 16 września 1934 r.

na 5 grudnia 1933 r. Na zaproszonych 16 księży zjawilo się łącznie z ks. Prądyńskim tylko czterech. Ustalono, że powyższą sprawę trzeba dalej przygotować i ponownie przedłożyć do dyskusji. Wobec pewnych terminów, zastrzeżonych zarówno przez Fundację Kórnicką, jak i przedsiębiorcę, upadły wszystkie projekty. Niestety, już wkrótce I piętro w pałacu Działyńskich przejęło Zrzeszenie Związków Artystycznych i Związek Literatów Polskich⁵²

15 września 1934 r. kard. Hlond podziękował ks. Prądyńskiemu za szesnastoletnią posługę w duszpasterstwie akademickim. Stwierdził, że ks. Prądyński swoje obowiązki pełnił sumiennie i ze zrozumieniem nowoczesnych studentów i potrzeb duszpasterskich. Nie dziwi więc fakt, że młodzież odnosiła się do swego duszpasterza z wdzięcznością i z zaufaniem, wykazując głębokie nastawienie religijne i zdecydowaną chęć wnoszenia czystego chrześcijaństwa w życie swoje i narodu⁵³

16 września 1934 r. prymas mianował na nowego duszpasterza akademickiego ks. prałata dr. Teodora Taczaka, proboszcza parafii św. Marcina w Poznaniu. Prymas pragnąc, by duszpasterstwo wśród młodzieży szkół wyższych w Poznaniu stało się prężnym ośrodkiem życia religijnego i służyło do gruntownego wyrobienia chrześcijańskiego, postanowił przydzielić duszpasterzowi akademickiemu osobnego asystenta. Powołał na niego ks. Waleriana Krzymińskiego, pierwszego wikariusza parafii św. Marcina⁵⁴ (W roku 1937 asystentem został mianowany dominikanin o. Bernard Przybylski). Nowemu duszpasterzowi akademickiemu powierzono także sprawę budowy kościoła akademickiego. Proszono go, aby przedstawił swoje propozycje, jako że projektowany kościół uniwersytecki miał powstać na terenie parafii, której jest proboszczem⁵⁵

O zmianie na stanowisku duszpasterza akademickiego i powołaniu jego asystenta poinformował arcybiskup także rektora Uniwersytetu Poznańskiego. Poprosił go też o udzielenie poparcia w działalności pasterskiej duszpasterzy akademickich⁵⁶ Rektor wyraził szczere zadowolenie z takiego rozwiązania

⁵² AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Prądyński do Arcybiskupa w sprawie akademickiej biblioteki katolickiej, 17 września 1934 r.

⁵³ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Arcybiskup do ks. Prądyńskiego, 15 września 1934 r.

⁵⁴ AAP, DUAK 4, Ks. Prymas do ks. T. Taczaka, 16 września 1934 r.

⁵⁵ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Arcybiskup do ks. Taczaka, 16 września 1934 r.

⁵⁶ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Ks. Arcybiskup do rektora Uniwersy-

tej przykrew sytuacji. Podkreślił przy tym raz jeszcze, że jego stałym dążeniem jest zapewnienie młodzieży akademickiej jak najwydatniejszej opieki religijnej w ścisłym porozumieniu z władzą duchowną⁵⁷

Zmiany na stanowisku duszpasterza akademickiego przyjął senat akademicki na posiedzeniu w dniu 27 września 1934 r., na którym uchwalił też podziękowanie prałatowi Prądyńskiemu za wieloletnie bezinteresowne prowadzenie spraw duszpasterstwa akademickiego na Uniwersytecie Poznańskim⁵⁸

W zawiadomieniach i programach rekolekcji nowy duszpasterz akademicki ks. Taczak podpisywał się jako „duszpasterz młodzieży akademickiej” Podobnie zaczęto tak pisać w pozostałych pismach urzędowych.

W kwietniu 1935 r. ks. Taczak wypełnił kwestionariusz nadesłany przez Episkopat Polski w sprawie duszpasterstwa akademickiego⁵⁹ Jest on najbardziej zwięzłym ujęciem całego duszpasterstwa akademickiego w Poznaniu w okresie II Rzeczypospolitej. Zadano w nim 17 pytań:

1. Jakie są szkoły wyższe w danej miejscowości?
2. Kto i odkąd zajmuje się duszpasterstwem?
3. Jakie są stowarzyszenia legalne?
4. Jakie są stowarzyszenia nielegalne?
5. Jakie czasopisma czyta młodzież szkół wyższych?
6. Jakie zadanie spełniają Kuratorowie Stowarzyszeń?
7. Jakie są partie polityczne; rozwój, ilość członków?
8. W jaki sposób odbywa się duszpasterstwo? Kościół, zebrania, konferencje, rekolekcje, spowiedź, komunie św., pogadanki, prywatne etc.?
9. Jakie są przeszkody i trudności?
10. W jaki sposób można by ulepszyć duszpasterstwo w szkołach wyższych?
11. Czy są środki materialne związane z duszpasterstwem? Kto pokrywa wydatki?

tetu Poznańskiego w sprawie zmiany na stanowisku duszpasterza akademickiego, 16 września 1934 r.

⁵⁷ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Rektor Uniwersytetu Poznańskiego do Arcybiskupa w sprawie zmiany na stanowisku duszpasterza akademickiego, 21 września 1934 r.

⁵⁸ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpis pisma Senatu Akademickiego do ks. Prądyńskiego, 1 października 1934 r.

⁵⁹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz Najdos-
tojniejszego Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa akademickiego w Poznaniu.

12. Czy jest opieka duchowna w czasie wakacyjnym?
13. Co by w tym względzie mógł zrobić Episkopat Polski?
14. Stan materialny młodzieży szkół wyższych.
15. Stan moralny.
16. Stosunek młodzieży katolickiej do żydów, wolnomyślicieli, bezbożników.
17. Spostrzeżenia i uwagi.

Pod opieką duszpasterską były w Poznaniu dwie szkoły wyższe: Uniwersytet Poznański i Wyższa Szkoła Handlowa⁶⁰, obydwie w obrębie parafii św. Marcina⁶¹

Do stowarzyszeń legalnych należały⁶²:

1. 24 koła naukowe⁶³,
2. Stowarzyszenia samopomocowe studentów i studentek⁶⁴,
3. Stowarzyszenia ideowe:
 - a) organizacje katolickie: Juventus Christiana, Sodaliczja Mariańska studentów i studentek, Stowarzyszenie Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”, 3 Akademickie Koła Misjologiczne;
 - b) Stowarzyszenie Polskiej Akademickiej Młodzieży Ewangelickiej,
 - c) Organizacje polityczne: Młodzież Wszechpolska, Legion Młodych, Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej, Myśl Mocarstwowa, Polska Akademicka Młodzież Ludowa, Organizacja Młodzieży Pracującej,
4. 26 korporacji⁶⁵,

⁶⁰ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz... Ad. 1.

⁶¹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz... Ad. 2.

⁶² AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz... Ad. 3.

⁶³ Koła: 1. Prawników i ekonomistów, 2. Medyków, 3. Wychowawców fizycznych, 4. Polonistów, 5. Filozoficzne, 6. Historyków, 7. Prehistoryków, 8. Historyków sztuki, 9. Pedagogiczne, 10. Socjologiczne, 11. Muzykologów, 12. Filologów klasycznych, 13. Sławistów, 14. Językoznawcze, 15. Romanistów, 16. Germanistów, 17. Anglistów, 18. Matematyczno-fizyczne, 19. Przyrodników, 20. Chemików, 21. Farmaceutów, 22. Geografów, 23. Rolników, 24. Leśników.

⁶⁴ 1. Bratnia Pomoc, Stow. Studentów i Studentek; 2. Samopomocowa Organizacja Studentek.

⁶⁵ 1. Aesculapia, 2. Astria, 3. Baltia, 4. Chrobria, 5. Corona, 6. Filomatia Posanniensis, 7. Helionia, 8. Icaria, 9. Iustitia, 10. Lechia, 11. Legia, 12. Magna Polonia, 13. Masovia, 14. Pomerania, 15. Posnania, 16. Primislavia, 17. Roma (elita młodzieży katolickiej), 18. Si-

5. 9 stowarzyszeń regionalnych⁶⁶,

6. 4 stowarzyszenia narodowościowe Niemców, Rosjan i Ukraińców⁶⁷,

7. 9 stowarzyszeń społecznych.

Jak podaje kwestionariusz, młodzież czyta różne pisma w zależności od zainteresowań ideowych. Młodzież Wszechpolska ma swój dział akademicki w „Kurierze Poznańskim”; Legion Młodych – w „Przeglądzie Polskim”; Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej ma własny periodyk „Przemiany” oraz swój dział w „Życiu Akademickim” w Warszawie; natomiast Myśl Mocarstwowa ma własne czasopismo „Myśl Akademicka”, poza tym współpracuje także z „Dziennikiem Poznańskim”⁶⁸

Nadzór nad młodzieżą uniwersytecką z ramienia senatu akademickiego sprawował kurator. ks. Taczak. Stwierdził on, że jego opieka ograniczała się do enuncjacji oficjalnych z okazji otwarcia roku szkolnego, rocznic i podobnych uroczystości⁶⁹

Wśród młodzieży akademickiej Poznania nie było partii politycznych jako takich. Istniały natomiast rozmaite stowarzyszenia ideowo-wychowawcze mające wyraźne zabarwienie polityczne. Należały one bądź to do obozu narodowego, bądź do obozu Piłsudskiego, bądź do obozu ludowego. Organizacje te miały przeważnie swój odpowiednik w partiach politycznych i często były przez nie kierowane. Młodzież Wszechpolska korzystała z lokalu Stronnictwa Narodowego, Młodzież Ludowa – z lokalu Stronnictwa Piast, Legion Młodych popierany był dotąd przez rektorat i sfery rządowe, Myśl Mocarstwowa miała swoich sympatyków w konserwatywnym odłamie BBWR, Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej przedstawiał konglomerat katolików, ewangelików, żydów i bezwyznaniowych. ZPMD był społecznie radykalny, komunizujący, a pod względem zapatrywań religijnych wrogo nastawiony wobec Kościoła i religii. Drukował i rozpowszechniał broszury antyreligijne znanego wolnomyśliciela prof. Ułaszyna. Związek ponadto zapraszał na referaty prywatne i publiczne innych wolnomyślicieli. Podobnie czynił Akademic-

gismundia, 19. Silesia, 20. Surma, 21. Viritia, 22. Korpus studentów Górnoślązaków „Odra”, 23. Korpus studentów UP Zawisza Czarny, 24. Husaria, 25. Palestria, 26. Piłsudia.

⁶⁶ 1. Akademickie Koło Gnieźnian, 2. Akademickie Koło Kaliszan, 3. Akademickie Koło z Kresów Wschodnich, 4. Akademickie Koło Kujawskie, 5. Akademickie Koło Lublinian, 6. Akademickie Koło Łodzian, 7. Związek Akademików Ślązaków, 8. Akademickie Koło Szamotulan, 9. Akademickie Koło Zagłabian.

⁶⁷ 1. Koło Akademików Niemców, 2. Koło Studentów Rosjan, 3. Koło Studentów Ukraińców, 4. Korporacja studentów Ukraińców.

⁶⁸ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 5.

⁶⁹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 6.

ki Związek Strzelecki funkcjonujący nielegalnie, ale popierany przez oficjalne sfery. Socjalistów i komunistów oficjalnie nie było wśród młodzieży akademickiej. Istniały tylko jednostki hołdujące radykalnym ideom socjalizmu i propagujące swoje zapatrywania w Legionie Młodych, w Młodzieży Demokratycznej i Związku Strzeleckim.

Jeżeli chodzi o liczbę osób zrzeszonych, to Młodzież Wszechpolska, podająca urzędowo 110 członków, miała w przeważającej części korporacji i organizacji katolickich swoich sympatyków. Legion Młodych podawał oficjalnie 270 członków, Myśl Mocarstwowa 187, Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej 88, a Młodzież Ludowa 24 członków⁷⁰ Duszpasterstwo akademickie nie mogło nawiązać współpracy ze Związkiem Polskiej Młodzieży Demokratycznej, Legionem Młodych oraz Związkiem Strzeleckim. Powodem było ich nastawienie antykościelne, a nawet antyreligijne. Natomiast najlepiej współpracowało się z organizacjami katolickimi, Młodzieżą Wszechpolską i Myślą Mocarstwową⁷¹

We znaki dawał się ciągle brak osobnego kościoła akademickiego. W niedziele i święta odbywały się dwie msze św. dla studentów z kazaniem: o godzinie 10.00 w kaplicy domu akademickiego, a o godzinie 11.00 w obszernej kaplicy Związku Sodalicyj Mariańskich. Frekwencja młodzieży na nabożeństwach była duża. W kaplicy Sodalicyj często śpiewał chór akademicki. Prócz tego w kaplicy w domu akademickim odbywały się nabożeństwa majowe, różańcowe i w pierwsze piątki miesiąca ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa. Katolickie organizacje młodzieżowe miały także osobnych moderatorów, którzy regularnie uczestniczyli w zebraniach. Najbardziej żywotne były Sodalicje Studentek. Na zebrania Sodalicyj Studentów przybywała tylko połowa członków. Elita katolickiej młodzieży akademickiej zgrupowana była w korporacji Roma i Iuventus Christiana. Korporacja Odrodzenie okazywała w poznańskim środowisku akademickim mało żywotności. Żywą inicjatywą wykazywały się koła misjologiczne Uniwersytetu i Wyższej Szkoły (a później Akademii) Handlowej. Aby stworzyć współpracę katolickich stowarzyszeń studenckich, duszpasterz akademicki zapraszał ich zarządy na wspólne konferencje do swojego mieszkania.

Młodzież akademicka wzięła licznie udział (ok. 1300 osób) w pielgrzymce jubileuszowej połączonej ze spowiedzią i wspólną komunią św. oraz w rekolleksjach zakończonych spowiedzią i komunią św. wielkanocną (ok. 1500

⁷⁰ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 7.

⁷¹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 9.

osób)⁷² W czasie wakacji letnich nie organizowano opieki duszpasterskiej dla studentów⁷³

Ks. Taczak wyraził postulat, żeby każdy duszpasterz akademicki nie był obciążony innymi pracami i zajęciami. Powinien też funkcjonować osobny kościół akademicki, którego rektorem byłby właśnie duszpasterz akademicki, mający przy nim swoje mieszkanie. Przy kościele zaś powinien być dom duszpasterstwa akademickiego mieszczący salę odczytową i pomieszczenia dla stowarzyszeń katolickich⁷⁴

Poznańskie duszpasterstwo akademickie nie posiadało własnych środków materialnych. Wszystkie wydatki na druki, rekolekcje i potrzeby zrzeszeń dobroczynnych pokrywał prymas⁷⁵ Według danych rektoratu Uniwersytetu Poznańskiego i sekretariatu Wyższej Szkoły Handlowej dostateczne środki materialne posiadało zaledwie 20% młodzieży. Mniej więcej taki sam odsetek żył w nędzy materialnej, a około 60% walczyło z bardzo poważnymi trudnościami, aby opłacić wpisy, mieszkanie itp.⁷⁶

Stan moralny młodzieży grupującej się w organizacjach katolickich był dobry. Jednak odczuwało się wyraźny brak czynnego apostołstwa, brak ofensywy katolickiej wobec ataków wolnomyślicieli i wrogich Kościołowi ugrupowań. Mimo to, jak stwierdził ks. Taczak, wzrastała z każdym rokiem liczba osób bardzo wartościowych, ustosunkowujących się pozytywnie do swoich obowiązków katolickich. Stan moralny zaś młodzieży nastawionej wrogo do Kościoła był godny pożałowania. Dotyczyło to zarówno studentów, jak i studentek⁷⁷ Stosunek młodzieży katolickiej do żydów, wolnomyślicieli i bezbożników był – według ankiety – pasywny⁷⁸

⁷² AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 8.

⁷³ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 12 i 13.

⁷⁴ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 10.

⁷⁵ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 11.

⁷⁶ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 14.

⁷⁷ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 15.

⁷⁸ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 16.

Duszpasterz młodzieży akademickiej uważał, że należało zwrócić większą uwagę na organizacje zaliczające się do tzw. obozu marszałka, ponieważ one wychowywały licznych radykałów społecznych i religijnych⁷⁹

W aktach dotyczących duszpasterstwa pojawia się raz informacja o rekolekcjach dla profesorów uniwersytetu, które miały odbyć się w 1938 r. w Niechanowie. Ich kierownikiem był wysoko ceniony przez kardynała Hlonda ks. Władysław Korniłowicz. Arcybiskup z radością pisał w listopadzie 1937 r. o tych rekolekcjach do rektora prof. Stanisława Kasznicy, ciesząc się, że poprowadzi je właśnie ks. Korniłowicz⁸⁰

W listopadzie 1937 r. arcybiskup Hlond informował rektora uniwersytetu prof. Kasznicę, że postanowił powierzyć duszpasterstwo młodzieży akademickiej dominikanom. Zdecydowali się oni wybudować kościół, w którym odbywać się mają nabożeństwa akademickie. W tej sytuacji arcybiskup zasugerował, żeby dotychczasowy komitet budowy kościoła akademickiego przystosował projekt do ewentualnych nowych warunków.

W maju 1938 r. Poznański Komitet Pielgrzymkowy informował arcybiskupa o wynikach pracy przygotowawczej do pielgrzymki studentów do Częstochowy. Niestety, największą jego trudnością był brak środków finansowych. Równocześnie komitet organizował grupę akademicką na Kongres Eucharystyczny do Budapesztu⁸¹

W 1938 r. prymas powierzył duszpasterstwo akademickie powracającym do Poznania dominikanom. W tym celu przybył do Poznania prowincjał zakonu, z którym po wielu konferencjach ustalono, że wiosną 1938 r. rozpoczną się prace przy budowie nowego, wspaniałego kościoła, obliczonego na 2500 osób. Dominikanie postanowili wybudować obok swego klasztoru kościół akademicki, a także pomieszczenie dla celów duszpasterstwa. Kościół i klasztor miały stanąć w centrum miasta na gruncie przy ulicy Libelta. Projekt świątyni, w nowoczesnym monumentalnym stylu, opracował inż. Stefan Cybichowski⁸² Kościół miał nosić wezwanie Matki Boskiej Różańcowej. Projekty kościoła i klasztoru przesłano do zatwierdzenia generałowi dominikanów

⁷⁹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpowiedź na kwestionariusz, Ad. 17.

⁸⁰ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Arcybiskup do rektora Kasznicy, 4 listopada 1937 r.

⁸¹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Poznański Komitet Pielgrzymkowy do Prymasa, 14 maja 1938 r.

⁸² *Poznań ośrodkiem akademickim*, „Mały Dziennik”, z 2 II 1938.

do Rzymu. Po zatwierdzeniu swoją pozytywną opinię wydał także Urząd Wojewódzki w Poznaniu.

Prymas budowę nowego kościoła dla duszpasterstwa akademickiego uznawał za jedną z najważniejszych inicjatyw podczas swoich rządów w obu wielkopolskich archidiecezjach. Dlatego serdecznie pobłogosławił pracę komitetu budowy, życząc mu zupełnego i szybkiego powodzenia⁸³

Dla tak ważnej sprawy, która potrzebowała znacznych środków pieniężnych, powołano pod protektoratem prymasa Komitet Zbiórki na Cele Budowy Kościoła i Domu Duszpasterstwa Akademickiego w Poznaniu. Do Komitetu przystąpili: bp Walenty Dymek – sufragan poznański; prof. Antoni Peretiatkowicz – rektor Uniwersytetu Poznańskiego; prof. Stanisław Kasznica – przewodniczący Komitetu; o. Cyryl Markiewicz – przeor dominikanów; Ludwik Begale – poznański starosta; Adolf hr. Bniński – były wojewoda poznański; Witold Broniewski – prezes Zarz. Banku Zw. Spółek Zarobkowych; Mieczysław Chłapowski; prof. Jan Dobrowolski; Kazimierz Dziembowski – prezes Nacz. Inst. Akcji Katol. w Polsce; prof. Ludwika Dobrzyńska-Rybicka; prof. Paweł Gantkowski; Walerian Gołuński – prezes „Bratniej Pomocy” Stud. Uniw. Pozn.; dr Feliks Górnicki; Stefan Kałamajski – prezes Izby Przemysłowo-Handlowej; Czesław Kędzierski – prezes Syndykatu Dziennikarzy Wielkop.; infułat Józef Kłos – protonotariusz apostolski; ks. prof. dr K. Kowalski – rektor Arcybiskupiego Seminarium Duchownego; prof. Zygmunt Lisowski; Franciszek Maciejewski – prezes Związku Fabrykantów; Jan Morawski – prezes Wielkopolskiej Izby Rolniczej; ks. Józef Prądyński; prof. Witold Skalski – zast. dyr. Akademii Handlowej; inż. Tadeusz Ruge – tymczas. prezydent st. m. Poznania; ks. dr Teodor Taczak – duszpasterz młodzieży akademickiej; Władysław Zakrzewski – prezes Izby Rzemieślniczej; Józef Żychliński – prezes Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego.

Komitet zwrócił się z serdeczną prośbą o pomoc finansową przez złożenie ofiary doraźnej lub też przez zadeklarowanie większej kwoty rozłożonej na pewien okres albo przez przyjęcie listy składek. Kardynał poparł wezwanie o pomoc finansową i udzielił błogosławieństwa, życząc szybkiego zrealizowania zamierzonego celu⁸⁴ Przystąpiono więc do budowy kościoła⁸⁵, a we wrześniu 1938 r. prymas poświęcił uroczyście kamień węgielny pod

⁸³ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Arcybiskup do prof. Kasznicy.

⁸⁴ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Odpis odezwy Komitetu Budowy Kościoła Akademickiego w Poznaniu: Budujemy w Poznaniu Kościół Akademicki, Poznań 1938 r.

⁸⁵ *Kościół akademicki przy Watach Batorego*, „Kurier Poznański”, z 6 II 1938.

nową świątynię⁸⁶ Jednak wybuch wojny w 1939 r. spowodował zawieszenie wszelkich prac. Powrócono do zamierzeń dopiero po 1945 roku.

W październiku 1938 r. zarząd „Bratniej Pomocy” Stowarzyszenia Samopomocowego Studentów i Studentek zwrócił się z prośbą do prymasa o przyjęcie protektoratu nad Tygodniem Akademika oraz o wydanie odezwy wzywającej społeczeństwo do składania ofiar na rzecz niezamożnych studentów. Zarząd „Bratniej Pomocy” ubolewał, że wielu studentów było w bardzo trudnej sytuacji materialnej. Według oficjalnych danych 5 tysięcy studentów w Polsce pozostawało bez środków do życia i studiów, 10 tysięcy studentów zarabiała miesięcznie zaledwie od 10 do 30 złotych. Na Uniwersytecie Poznańskim do 23 września 1938 r. nie opłaciło czesnego za poprzedni rok akademicki 1239 studentów. Co gorsze, według obliczeń opieki zdrowotnej co piąty student w Poznaniu chorował na gruźlicę. Oczywistą przyczyną były katastrofalne warunki materialne młodzieży akademickiej. Zadaniem „Bratniej Pomocy” było organizowanie pomocy materialnej dla studentów, dlatego od 12 do 20 listopada 1938 r. zaplanowali Tydzień Akademika, by zdobyć środki choćby tylko na najniezbędniejszą pomoc dla niezamożnych kolegów⁸⁷

Po otrzymaniu pisma Kancelaria Prymasa zwróciła się do rektoratu Uniwersytetu Poznańskiego oraz do duszpasterza akademickiego o zaopiniowanie tej petycji. Rektor wydał przychylną opinię⁸⁸, a duszpasterz całkowicie poparł organizację Tygodnia Akademika. Poinformował też Kancelarię Prymasa, że protektorat nad przedsięwzięciem przyjęli również rektor uniwersytetu i wojewoda poznański.

26 października 1938 r. prymas Hlond napisał alarmującą odezwę do społeczeństwa polskiego o nędzy, jaka dziesiątkuje młodzież akademicką⁸⁹ Do pomocy młodzieży akademickiej włączył się także osobiście. Na cele dobroczynne prowadzone przez „Bratnią Pomoc” prymas przekazał 19 listopada 1938 r. 25 tysięcy złotych⁹⁰

⁸⁶ *Budujemy w Poznaniu kościół akademicki*, „Dziennik Poznański”, z 4 X 1938.

⁸⁷ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Prośba „Bratniej Pomocy” SSSUP do Kardynała Prymasa, 15 października 1938 r.

⁸⁸ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Opinia rektora UP nt. prośby „Bratniej Pomocy” SSSUP., 20 października 1938 r.

⁸⁹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Brudnopis odezwy Prymasa do społeczeństwa o nędzy studentów.

⁹⁰ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Przekaz kasy Kancelarii Prymasa Polski na adres „Bratniej Pomocy” 19 listopada 1938 r.

Godność protektorów oraz członków Komitetu Honorowego Tygodnia Akademika przyjęli: prymas kardynał August Hlond, wojewoda poznański Artur Maruszewski, dowódca okręgowy Korpusu VII gen. bryg. Edmund Knoll-Kownacki, rektor Uniwersytetu Poznańskiego Antoni Peretiatkowicz, prezydent st. m. Poznania Tadeusz Ruge. Prócz nich protektorat nad imprezą przejęli dostojnicy duchowni i świeccy z Pomorza i Śląska.

W ramach Tygodnia Akademika prymas został wraz z członkami Komitetu zaproszony na przyjęcie. Nazwiska wszystkich zaproszonych uczestników rautu, na którym zbierano datki na cele ubogich studentów, zostały wpisane do księgi pamiątkowej „Bratniej Pomocy” SSSUP

Do innych wydarzeń organizowanego Tygodnia należały: podwieczorek przy mikrofonie w kawiarni „Arcadia” w Poznaniu, przemówienie radiowe rektora Uniwersytetu Poznańskiego prof. A. Peretiatkowicza oraz kuratora „Bratniej Pomocy” SSSUP prof. J. Dobrowolskiego, tradycyjny obrzęd otrzęsin, pochód przez miasto, kwesta uliczna, herbatka w „Bazarze” itp.⁹¹

Ogłoszony przez kardynała Hlonda apel o pomoc ubogim studentom został wydrukowany przez największe wielkopolskie dzienniki: „Dziennik Poznański”, „Kurier Poznański”, „Nowy Kurier” i „Dziennik Bydgoski”

W czerwcu 1939 r. Koło Studentów Ukraińców w Poznaniu informowało kardynała Hlonda, że w stolicy Wielkopolski jest grupa około 150 studentów grekokatolików. Koło zwróciło się więc do arcypasterza o udzielenie jurysdykcji jednemu z księży na wykonywanie obowiązków duszpasterskich wobec studentów tego obrządku i wyznaczenie kościoła, w którym mogłyby odbywać się dla nich nabożeństwa⁹²

W aktach arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego dotyczących duszpasterstwa uniwersyteckiego znalazło się też wiele wycinków prasowych poruszających tematy tego duszpasterstwa. Znajdują się tu informacje o rekollekcjach akademickich.

Notka prasowa z „Kuriera Poznańskiego” z 29 października 1937 r. podawała, że do Poznania przybył, otrzymawszy 26 sierpnia 1937 r. nominację na asystenta duszpasterstwa akademickiego, dominikanin – o. Bernard Przybylski. „Dziennik Poznański” 8 grudnia 1937 r. podawał, że młodzież akademicka Poznania obchodziła po raz pierwszy święto patronki polskiej młodzieży akademickiej. Z tej okazji zostało odprawione w kościele św. Marcina o go-

⁹¹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, „Dziennik Poznański” 13 listopada 1938 r.

⁹² AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Koło Studentów Ukraińców w Poznaniu do ks. Prymasa, 19 czerwca 1939 r.

dzinie 11.00 nabożeństwo ekspiacyjne. Podczas nabożeństwa ks. Taczak wygłosił kazanie. Po nim studenci ruszyli z pocztami sztandarowymi w manifestacyjnym pochodzie do Collegium Minus. O godzinie 12.15 rozpoczęła się w auli uniwersyteckiej uroczysta akademія przy udziale Episkopatu, władz państwowych, wojskowych i szkolnych. Uroczystość rozpoczął śpiew *Gaude Mater Polonia* chóru kościoła Jezuitów pod kierownictwem Szczęsnowskiego. Wesołowski, przewodniczący Akademickiego Komitetu Ślubowań Jasnogórskich, powitał zebranych na sali: bpa Dymka oraz przedstawicieli władz na czele z dr. Zielińskim, reprezentującym wojewodę poznańskiego⁹³ Kulminacją uroczystości było zawieszenie krzyża w auli Uniwersytetu Poznańskiego. Było to wypełnienie postulatów Poznańskiego Komitetu Realizacji Ślubów Akademickich. Podobnie powieszono krzyże w poszczególnych salach wykładowych zakładów naukowych. Senat zgodził się na zawieszenie krzyży w małej i dużej auli uniwersyteckiej, w ogólnych salach wykładowych oraz sali 106 Collegium Chemicum⁹⁴ Na zakończenie podniosłej akademii odśpiewano hymn sodalicyjny *Błękitne rozwińmy sztandary*⁹⁵

Wcześniej, bo jeszcze w 1926 r., przeciwko zawieszeniu krzyży w salach uniwersytetu protestował prof. Ułaszyn. Zwrócił się on do pisma „Przegląd Akademicki” z prośbą o opublikowanie swojego listu sprzeciwiającego się krzyżom na uniwersytecie. Ułaszyn pisał, że popiera go nawet bardzo liczna grupa profesorów⁹⁶

Akcję zawieszenia krzyży całkowicie poparł prof. Stefan Dąbrowski, poseł na Sejm Rzeczypospolitej, wydając w tym celu ulotkę. Oto jej fragment: „Krzyż w aulach uniwersytetu przypomina młodzieży i profesorom, że ponad miarą ludzkiego poznania jest miara boska”⁹⁷

Młodzież akademicka z okazji tej uroczystości i pod jej wrażeniem napisała list do Ojca św.:

⁹³ Obecni byli także: prałat dr T. Taczak, o. Markiewicz, o. Przybylski, ks. rektor N. L. Cieszyński, rektor UP A. Peretiatkowicz oraz dyr. WSH prof. W. Skalski.

⁹⁴ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, *Krzyże w aulach i salach wykładowych UP przed uroczystym świętem patronki polskiej młodzieży akademickiej*, „Dziennik Poznański”, z 8 XII 1937.

⁹⁵ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, *Ojciec św. błogostawił zbożnej pracy akademików*, „Dziennik Poznański”, z 10 XII 1937.

⁹⁶ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, „Przegląd Akademicki” 24 listopada 1926 r.

⁹⁷ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, *Krzyż, odezwa prof. Dąbrowskiego, posta na Sejm RP.*

Ojcze święty!

Polska Katolicka Akademicka Młodzież prastarego grodu królewskiego, ukochanej kolebki Kościoła Chrystusowego i siedziby Prymasów Polski, spieszy z synowską radością złożyć Ojcu całego chrześcijaństwa wyrazy głębokiej, szczerzej wdzięczności za „napiętowanie przed całym światem katolickim niecnego czynu w łonie ucywilizowanego narodu bezkarnie popełnionego” wobec Tej, którą naród nasz czci jako Królowę Korony Polskiej, a cała Polska Młodzież Akademicka w niedawnej pielgrzymce do Jej cudownego obrazu uznała jako Swą Patronkę najlepszą.

[...]

[...] Tobie zaś Ojcze św. z tej okazji składa hołd [młodzież – L. W.] należnego przywiązania synowskiego z równoczesną korną prośbą o Apostolskie Błogosławieństwo.

List podpisał Poznański Komitet Realizacji Ślubowań Jasnogórskich⁹⁸

O uroczystościach akademickich w Poznaniu i liście do Ojca św. informował też „Dziennik Bydgoski”

W marcu 1938 r. „Dziennik Poznański” donosił, że młodzież akademicka wraz ze swoim duszpasterzem ks. Taczakiem i jego asystentem o. Przybylskim została 12 dnia tego miesiąca przyjęta na oficjalnej audiencji przez kardynała prymasa Hłonda. Obecni byli też: grupa księży pracujących na terenie akademickich stowarzyszeń katolickich oraz prezesa wszystkich organizacji należących do Komitetu Realizacji Akademickich Ślubowań Jasnogórskich. Wizyta miała na celu złożenie hołdu prymasowi oraz poinformowanie go o postępie dotychczasowych prac Komitetu. Wstępne przemówienie wygłosił prałat Taczak. Bezpośrednio po złożeniu homagium prymasowi młodzież pod przewodnictwem swych duchowych kierowników udała się do pałacu biskupiego, gdzie złożyła wizytę bpowi Dymkowi⁹⁹ Wiadomość o złożeniu przez poznańskich studentów hołdu swojemu arcybiskupowi podała także Polska Katolicka Agencja Prasowa¹⁰⁰

Duszpasterstwo akademickie w Poznaniu odgrywało w okresie II Rzeczypospolitej ogromne znaczenie w kształtowaniu młodego pokolenia Polaków wchodzących w życie społeczne odrodzonej ojczyzny. Rodziło się razem z nowo powstałymi szkołami wyższymi: Uniwersytetem Poznańskim i Wyższą Szkołą Handlową. Wpływało też w znacznym stopniu na sam obraz tych uczelni, zwłaszcza uniwersytetu, przy którym funkcjonowało wiele stowarzy-

⁹⁸ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, „Kurier Poznański” 12 grudnia 1937 r.

⁹⁹ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, „Dziennik Poznański” 16 marca 1938 r.

¹⁰⁰ AAG, APP II 57, Duszpasterstwo Uniwersyteckie, Polska Katolicka Agencja Prasowa, Hołd młodzieży akademickiej J.E. Ks. Prymasowi Polski, 17 marca 1938 r.

szeń i organizacji katolickich. Niewątpliwie największą troską duszpasterstwa uniwersyteckiego w tym okresie była potrzeba zbudowania własnego ośrodka z kościołem akademickim i salami. Mimo początkowych niepowodzeń był to jeden z głównych celów zarówno duszpasterzy akademickich: ks. Prądyńskiego i ks. Taczaka, jak i arcybiskupów: kard. Dalbora i kard. Hlonda. Duszpasterstwo akademickie w Poznaniu wytrwale służyło posługą religijną poznańskiej studenckiej braci, organizując nabożeństwa i coroczne rekolekcje, także pielgrzymki, spotkania, referaty i inne.

Jak już wspomnieliśmy, obraz duszpasterstwa akademickiego w Poznaniu w dwudziestoleciu 1919-1939 na podstawie akt arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego nie jest zupełny (np. brak dokumentacji odnośnie do Akademickich Ślubów Jasnogórskich), niemniej widać, jak wielką wagę przywiązywał ordynariusz do opieki duchowej nad młodzieżą akademicką. Pełny obraz przedstawiłyby dopiero studia nie tylko nad aktami arcybiskupimi, ale przede wszystkim nad aktami samego duszpasterstwa, stowarzyszeń i organizacji katolickich działających przy Uniwersytecie Poznańskim i Wyższej Szkole Handlowej, a także rektoratu i sekretariatu samych uczelni.

FROM THE HISTORY OF THE ACADEMIC PASTORAL CENTER IN POZNAŃ

S u m m a r y

As result of efforts made by the authorities and the Poznań community, in 1919 the University of Poznań, and then other types of higher schools were established there.

The students coming to Poznań had to be given pastoral care. Responsibility (because of the place it was in) lay with the Poznań archbishop, who at the same time was the Gniezno Archbishop and the Primate of Poland. At that time the office was held by Cardinal Edmund Dalbor. He considered care of academic youth as especially important. This is why in the years 1919-1939 the archbishop's office had all the files connected with the Academic Pastoral Center in Poznań. In the Primate's Office the School Department, that worked until 31. January 1932, took special care of the Academic Center. In the place of the Department Cardinal August Hlond established a special department that was called Retreat Office. The tasks of the Office were defined in five paragraphs: 1. propagating the idea and the movement of closed retreat; 2. assistance in finding retreat houses and priests who can run them; 3. striving after establishing archdiocesan retreat houses; 4. collecting statistics about closed retreats in both dioceses; 5. maintaining the communication with retreat movement in Poland and abroad.

The documents concerning the Academic Pastoral Center in Poznań, gathered by the Archbishop's Office, were included into Part II of the Office of the Primate of Poland. They are kept in one file that is called "Academic Pastoral Center"

After establishing the University of Poznań, Primate Dalbor commended the Center to Rev. Józef Prądyński's care; Rev. Prądyński was the canon with the Maria Magdalena Collegiate Church in Poznań; he took office as the academic pastor on 26 December 1919.

Unfortunately, the Center did not have its own chapel or church, and hence the services were held in many different places; initially in the Skórzewskis' chapel. They were silent Holy Masses with a ten-minute homily. Then services for students were held at the Franciscan church, on Sundays and holidays at 12 o'clock a.m. Rev. Józef Prądyński kept making appeals, asking for appointing a special church for student services, so that they would not interfere with the Holy Masses for the "owners" of the church.

The next temporary church given to the Center was the Lord Jesus' Most Holy Blood Church in Żydowska Street. The service for students consisted of the Holy Mass and a homily. The homilies were preached by the academic pastor, by two professors of the Theological Seminary and by the Chancellor of the Archiepiscopal Curia.

In 1922 the Rector of the University suggested that the Primate should make efforts to build an academic church. The matter gained momentum in 1926, when a new student hostel was built in Wały Leszczyńskiego. In 1928 the academic chapel was set up there. It was to be the beginning of the future academic church. The university promised to cover all the costs connected with maintaining it.

Unfortunately, also this chapel proved to be too small for the increasing number of students. This is why building a new academic church was still given much thought. The students themselves suggested building a votive church to thank God for regaining Polish independence. This could happen after building the monument of Lord Jesus' Most Holy Heart; then a university-votive church would be erected.

The number of student organizations and Catholic associations was constantly increasing. A new church would certainly solve the problem of academic pastorate work that would be centered in one place.

On 16. September the Cardinal Primate appointed Prelate Doctor Teodor Taczak, the parish priest in the St Martin parish in Poznań, to the position of the new academic pastor (Rev. Józef Prądyński resigned from the office on 16. September 1934, after many mishaps caused by the Rector of the University). To help the pastorate develop properly, the Primate appointed Rev. Walerian Krzymiński a special assistant to the new pastor.

Under the care of the Academic Pastorate Center there were two higher schools working in Poznań (University of Poznań and Higher Trade School). New associations of Catholic youth were established; however, activity of political parties as such was not to be noticed.

In 1938 the Primate confided the Center to the Dominican Friars who were coming back to Poznań. They committed themselves to build a university church next to their monastery. The church was to have the invocation of the Virgin Mary of the Rosary. Unfortunately, the outbreak of World War II upset these plans, and it was only after 1945 that they were reverted to.

The Poznań academic pastorate played an immense role in forming the new generation of Poles who were entering social life of the reborn Poland. It offered religious service; one could attend the Holy Mass and annual retreats as well as pilgrimages, meetings, lectures, and many others that it organized. Owing to this the young people felt strong support and did not feel lonely in those difficult times.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Duszpasterstwo akademickie, duchowieństwo wielkopolskie, archidiecezja poznańska.

Key words: academic pastorate, Wielkopolska clergy, Poznań diocese.